

1871 – 1886 LIPTOVSKÝ HRÁDOK

Historickou predchodkyňou našej školy na ,ktorú môžeme byť oprávnene hrdí bola prvá SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA ŠKOLA so sídlom v Liptovskom Hrádku. Slávnostné otvorenie vyučovania sa uskutočnilo 12.januára 1871 príhovorom hlavného župana Liptovskej stolice Martina SZENTIVÁNYIHO.

Vznik tejto školy bol výsledkom všeobecných snáh vtedajších slovenských vzdelancov urobiť zmeny v osvetovom snažení tak, aby snaženie bolo viac obohatené o národné cítenie, o úsilie zvýšiť vzdelanosť a národnú uvedomelosť pospolitého slovenského ľudu, v ktorom mali najväčšie zastúpenie roľníci.

Práve snaha pomôcť zlepšiť hospodárenie na ich gazdovstvách viedla aj k myšlienke založiť prvú poľnohospodársku školu s vyučovacím jazykom slovenským, čo by umožnilo absolventom školy aby sa stali propagátormi pokroku priamo v poľnohospodárskej výrobe.

Hlavným popularizátorom myšlienky pre vznik takejto školy bol najplodnejší slovenský novinár v 19 st. Daniel G. LICHARD / 1812 – 1882 /. Vydával Noviny pre hospodárstvo, remeslo a domáci život /1848 /, Slovenskí pozorník / 1849 / a výborný ľudový kalendár Domová pokladnica / 1847 – 1864 /, ktorý neskôr vychádzal pod názvom Časník. Od roku 1865 až do svojej smrti vydával každoročne Slovenský kalendár a hospodársky časopis Obzor. Vo svojej snahe o šírenie vzdelanosti hlavne medzi roľníckym ľudom vydal aj mnoho poučných kníh a spisov ako napríklad Malý účtovník, Malý gazda, Slovenská obrázková čítanka hospodárstva a iné. Lichard svojou neúnavnou tvorivou prácou vždy napomáhal pokroku, šíreniu ľudovej osvety a vzdelania , hovoriac : „, My

vedeckej vzdelanosti národa nášho kliesnime cestu.“ Právom ho nazývali učiteľom slovenského ľudu. Preto sa stal tlmočníkom požiadavky slovenských vzdelancov o zriadenie slovenskej poľnohospodárskej školy, ktorú všemožne podporoval aj HOSPODÁRSKY ODBOR MATICE SLOVENSKEJ a aj prvý predseda MS biskup Štefan MOYZES / 1797 – 1869 /, ktorý osobne rokoval už v roku 1864 na cisárskom dvore vo Viedni ohľadne zriadenia slovenskej poľnohospodárskej školy.

Konkretizácia založenia prvej slovenskej poľnohospodárskej školy sa začala v roku 1867. Martin Szentiványii, hlavný župan Liptova sa listom z 15. júla 1867 pod číslom 152 obrátil na Ministerstvo poľnohospodárstva, priemyslu a obchodu so žiadosťou o zriadenie poľnohospodárskej školy v Liptovskom Hrádku s vyučovacím jazykom slovenským. Na základe rozkazu ministerstva č. 16973 si 8.októbra 1869 prezreli budovy ponúknuté na školské účely splnomocnenec ministerstva Izidor MÁDAY, staviteľ WEBER a inžinier MULLER od firmy KAUSER A FREY. Za najvhodnejší objekt vytypovali budovu komorskej sýpky, ktorej adaptácia by si podľa rozpočtu vyžiadala náklady 13000 zlatých. Snem však schválil len 12000 zlatých a preto aby sa dodržala povolená čiastka, riešili vchod zo zadnej strany.

Ministerstvo poľnohospodárstva, priemyslu a obchodu počítalo s otvorením školy v jeseni 1870, ale zložitnosť prestavby a prispôsobenie budovy pre nové účely a tiež nedostatok prihlásených chovancov malo za následok presunutie začiatku vyučovania. Zaujímavosťou je aj fakt , že k pôvodnému termínu otvorenia školy /jeseň 1870 / vypísalo ministerstvo konkurz na miesto riaditeľa s týmito podmienkami :

1/ Spravujúci profesor zastáva vedenie školy a povinný je za spravovanie všetkých jej záležitostí zodpovednosť na seba vziať.

2/ Predmety jeho prednášať sú : všetky ratolesti poľného gazdovstva, pri zvláštnom ohľade na lesníctvo, povinný je ďalej prírodné vedy a ostatné elementárne vedomosti v prvom prípravnom roku prednášať, v čom od pomocného pozdejšie vymenovať sa majúceho učiteľa podporovaný bude.

3/ Povinný je ďalej s hospodárskou školou spojené gazdovstvo riadiť, jeho práce spravovať a tak s ním nakladať, aby podľa pomerov kraja toho, strany poriadku a dôchodkov za vzorné hospodárstvo slúžilo. Dôchodky jeho budú 1200 zlatých ročitého platu, slobodné obydlie v budove ústavu. Prosebník povinný bude: vysvedčiť všeobecnú i hospodársku teoretickú i praktickú vzdelanosť a schopnosť, ďalej spôsobilosť prednášania v čistej reči slovenskej, svoj vek a stav zdravotný.

Na základe týchto kritérií bol za riaditeľa a súčasne za hlavného profesora menovaný Štefan RÁDY, statkár z Ivachnovej.

Súčasne boli 31. júla 1870 vydané tiež podmienky pre prijatie chovancov. Pre konfrontáciu so súčasnosťou sme ich tiež zahrnuli do tejto práce v autentickej stylistickej formulácii.

„ Do hospodárskej školy v Hrádku, ktorá tejto jeseni v pozdejšie ustanoviť sa majúci deň otvoriť ma prijato bude 12, v samom ústave obydlie s chovu požívajúcich učnov. Všeobecné výnimky prijatia sú nasledovné :

- šesťnásťročný vek
- zdravá práca, schopná ústrojnosť tela
- známosť vyučovacej reči slovenskej
- s dobrým výsledkom dokonaný beh elementárnej školy
- dobré chovanie v ohľade mravom

Pod týmito výnimkami prijatí chovanci bezplatne budú používať obydlie, kúrenie , svetlo, chovu a vyučovanie.“

Okrem týchto štipendistov sa počítalo prijať ešte ďalších chovancov , ktorí by však na svoje náklady bývali mimo školy. Je pozoruhodné, že medzi podmienky prijatia chovancov do školy bolo zaradené aj vyjadrenie o majetkovom stave rodičov od predstavenstva obce. Bol to úspech slovenských požiadaviek, aby štipendisti boli najmä deti chudobných rodičov.

Zdlhavé adaptačné stavebné práce boli objektívnou príčinou zmeny termínu otvorenia školy. Horšia situácia však bola v počte prihlásených chovancov. Nebezpečie, ktoré z nezáujmu o školu hrozilo prinajmenšom zmenou vyučovacieho jazyka, správne odhadol Daniel LICHARD, ktorý navrhol zvýšiť propagáciu školy nielen v Liptovskej stolici, ale aj mimo nej. Za nový termín začiatku vyučovania bol určený 1. december 1870, ktorý bol neskôr preložený na nový rok 1871. Je zarážajúce, že len tesne pred slávnostným otvorením 12. januára 1871 sa podarilo naplniť plánovaný počet chovancov z ktorých však len 6 pochádzalo z Liptova, ostatní zo susedných stolíc a jeden dokonca až zo Skalice.

Aby vláda mala dôkladnú kontrolu nad výberom chovancov, stanovil minister poľnohospodárstva, priemyslu a obchodu až trojstupňový výber chovancov-riaditeľ, hlavný župan, ministerstvo, aby sa „ hrádocká škola nestala zhromaždišťom nespokojných a nepriateľsky naladených mladíkov.“ Hlavný župan sa aktívne zapájal do chodu školy aj po jej otvorení. Podal niekoľko návrhov na kompletizáciu školy / zvýšiť počet chovancov na 36, zakúpiť dojnice, postavenie miestnej pálenice vedenej odborníkom, byt pre pomocného

učiteľa, zriadiť jedáleň, upraviť hospodárske priestory ako sečkáreň, maštal pre kone, pivnicu pre zemiaky /. Pretože si bol vedomý skutočnosti, že jeho realizácia jeho návrhov si vyžaduje značnú finančnú sumu, podložil svoje návrhy pre ministerstvo aj po stránke politickej.

Škola vydala svoj učebný plán až v roku 1872. Na požiadanie správy školy, aby sa školy dostala do širšieho povedomia slovenského obyvateľstva ho uverejnil Daniel LICHARDUS vo svojom časopise OBZOR. Podľa neho bolo cieľom školy

„ poučovanie majiteľov z vidieka k racionálnemu usporiadaniu a spravovaniu ich majetkov, alebo vychovávanie k tomuto cieľu vhodných dozorcov a pracovníkov.“

Školský rok sa začínal 1. novembra. Zimný polrok sa končil 31. marca. Letný polrok sa začínal 1. apríla a trval do 30. septembra. Na konci letného polroka prvého roku , v auguste a na konci druhého a tretieho polroka sa uskutočnili skúšky. Z každej skúšky sa vystavilo SVEDECTVO. Štúdium trvalo 3 roky. Chovanci, ktorí ukončili všetky tri roky štúdia dostali ABSOLUTÓRIUM / PRIEPUSTKOVÝ LIST /.

Pretože sa škola nedostavala kapacitne na plánovaný počet 36 chovancov vo všetkých troch ročníkoch, došlo k znižovaniu počtu prijatých chovancov z pôvodne plánovaných 12 na 8 – 10. Napríklad v školskom roku 1875 navštevovalo školu 23 chovancov / I. Ročník 9, II. ročník 8, III. Ročník 6 /. Z nich dostávalo štipendium 20 chovancov a 3 študovali za vlastné prostriedky. Pedagogický zbor pozostával v tomto období zo štyroch vyučujúcich : riaditeľ a hlavný profesor Štefan RADY, ktorý vyučoval počas celého jej trvania. Učil pôdoznalectvo, používanie strojov, pestovanie rastlín a chov zvierat, zememeračstvo / merníctvo / , prírodopis, počty, hospodárske účtovníctvo a vedenie menších hospodárstiev. Záhradník – český rodák Ferdinand HERBECK, ktorý pôsobil na Liptove dlhší čas, keď spravoval záhrady zámožných rodín / Szentivániovci, Pottornajovci /, profesorský náhradník – pomocný učbár Jozef PEŤKO, Július JANSEL, ktorý bol pravdepodobne odborník na chov oviec a syrárstvo. Predpokladá sa, že položil základy odbornej výučby syrárstva na tejto škole aj bol iniciátorom myšlienky postaviť špeciálnu syráreň a bryndziareň / asi v roku 1879 /. Vyučovanie predmetov po Janselovi, ktorý vyučoval aj pestovanie zeleniny, ovocinárstvo a vinohradníctvo prevzal v letnom polroku 1886 Tihámer LEHOCZKY, ktorý pôsobil ako pomocný učbár / správca / od školského roku 1884/1885. Posledné dva roky existencie školy pôsobil ako pomocný učiteľ Karol ABONYI. Vyučoval lesníctvo, chov hydiny, rybárstvo, liečenie chorých zvierat, rastlinopis, živočíchopis a maďarský jazyk. Okrem uvedených pedagógov pôsobil vo funkcii pomocného profesora aj Viliam LAMMER, o ktorom je doklad, že vyučoval v roku 1884.

Škola podľa dostupných historických prameňov mala veľmi dobré podmienky na praktické vyučovanie, lebo dostala už v roku 1870 pozemky z eráru do vlastného užívania. Taktiež lúky v lesoch Čierneho Váhu vhodné na kosenie boli prepustené škole. Školské hospodárstvo malo rozlohu 534 jutár a 1651 siah a z toho mala orná pôda výmeru 90 jutár. Škola mala aj svoju zeleninovú záhradu a ovocný sad. K dispozícii mala aj pokusné pole, ktoré bolo rozdelené na 21 pokusných políček. Ku koncu svojho pôsobenia v roku 1886 malo školské hospodárstvo 15 kusov ťažného dobytku, 53 kusov hovädzieho dobytku z toho 30 dojnic. Prevládalo plemeno Algauské v počte 40 ks. Oviec bolo 432 ks, kde dominovali krížence Romaszkan x Sedmohradská ovca. Ošípaných bolo len 6 ks.

Proti slovenčine, ako vyučovaciemu jazyku sa viedli rôzne kroky smerujúce k tomu, aby sa na tejto škole vyučovalo v maďarčine. Na základe dostupných prameňov sa zistilo, že pravdepodobne už v roku 1882 bola vyučovacím jazykom nemčina a neskôr maďarčina. Ako sa uvádza v správe o škole za roky 1870 až 1886 od chovancov sa žiadala znalosť písania a čítania v maďarskej a slovenskej reči a ovládanie štyroch počtárskych úkonov. Je možné, že sa na školu prijímali aj chovanci, ktorí úplne neovládali maďarský jazyk, pretože sa v prvých dvoch rokoch štúdia vyučovala aj maďarčina. Nie je vylúčené ani paralelné vyučovanie v jazyku maďarskom a slovenskom v posledných rokoch jej fungovania. O útokoch proti vyučovaniu v slovenskom jazyku svedčí aj vystúpenie poslanca Egyda Lehottzkého na zasadnutí uhorského snemu v roku 1876, ktorý žiadal nielen zrušenie vyučovania v slovenskom jazyku, ale aj prepustenie záhradníka Herbecka, pretože učil po česky. Za vyučovanie v maďarčine sa vyslovil v roku 1879 aj Barna Szentiváni. Keďže slovenskí národovci protestovali, až v roku 1882 sa podarilo zaviesť vyučovanie v nemčine a krátko nato v maďarčine. O tom, že mnohí študenti cítili slovensky a slovansky svedčí aj udalosť hneď po otvorení škola, kedy jej štyria študenti 15. decembra 1871 na počesť víťazstva ruských zbraní nad Turkmi pri meste Pleven v Bulharsku, slávnostne osvetlili obloky v učebniach školy. Vec sa riešila až na príslušných miestach.

Nižšia poľnohospodárska škola v Liptovskom Hrádku za svojho pôsobenia v rokoch 1871 až 1886 vychovala 156 absolventov. Zosilnený maďarizačný tlak mal za následok okrem zatvorenia MATICE SLOVENSKEJ, troch slovenských gymnázií aj definitívne zrušenie jedinej slovenskej poľnohospodárskej školy, ktorá bola 1886 preložená do Rimavskej Soboty.

SLOVENSKO TAK NEMALO DO ROKU 1918 POĽNOHOSPODÁRSKU ŠKOLU S VYUČOVACÍM JAZYKOM SLOVENSKÝM.

**ZOZNAM VYUČUJÚCICH NA PRVEJ
POLNOHOSPODÁRSKEJ
ŠKOLE S VYUČOVACÍM JAZYKOM SLOVENSKÝM.**

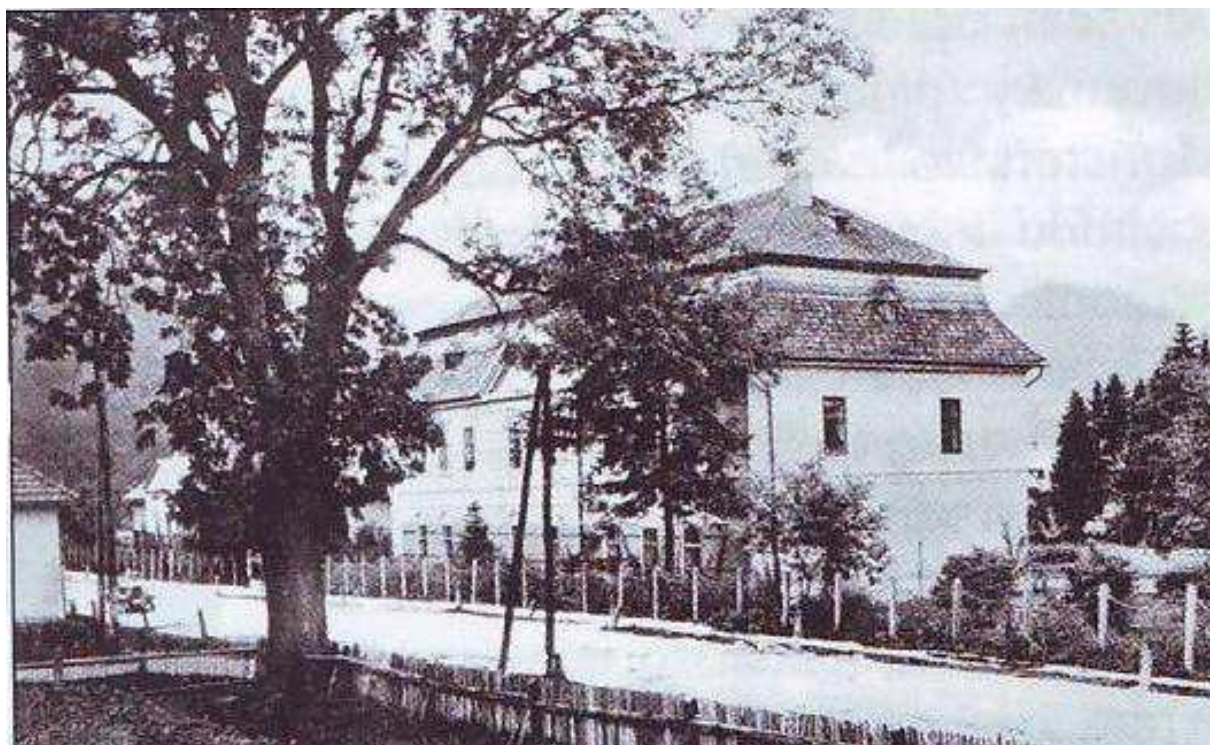
VYUČUJÚCI	PREDMETY
<p>Štefan RÁDY / riaditeľ počas celej existencie školy /</p>	<p>pôdoznalectvo, používanie strojov, pestovanie rastlín, chov zvierat, zememeračstvo / merníctvo /, prí- rodopis, počty, hospodárske úč- tovníctvo, vedenie menších pod- nikov</p>
<p>Ferdinand HERBECK</p>	<p>záhradníctvo</p>
<p>Jozef PEŤKO</p>	<p>pomocný učbár</p>
<p>Július JANSEL / v niektorých historických materiáloch sa uvádza ako HANSEL /</p>	<p>chov oviec a syrárstvo</p>
<p>Tihámer LEHOCZKY</p>	<p>pomocný učbár</p>
<p>Karol ABONYI</p>	<p>lesníctvo, chov hydiny, rybárstvo, liečenie zvierat, rastlinopis, živoči</p>
<p>Viliam LAMMER</p>	<p>pomocný profesor</p>

Daniel G. LICHARD
1812 - 1882

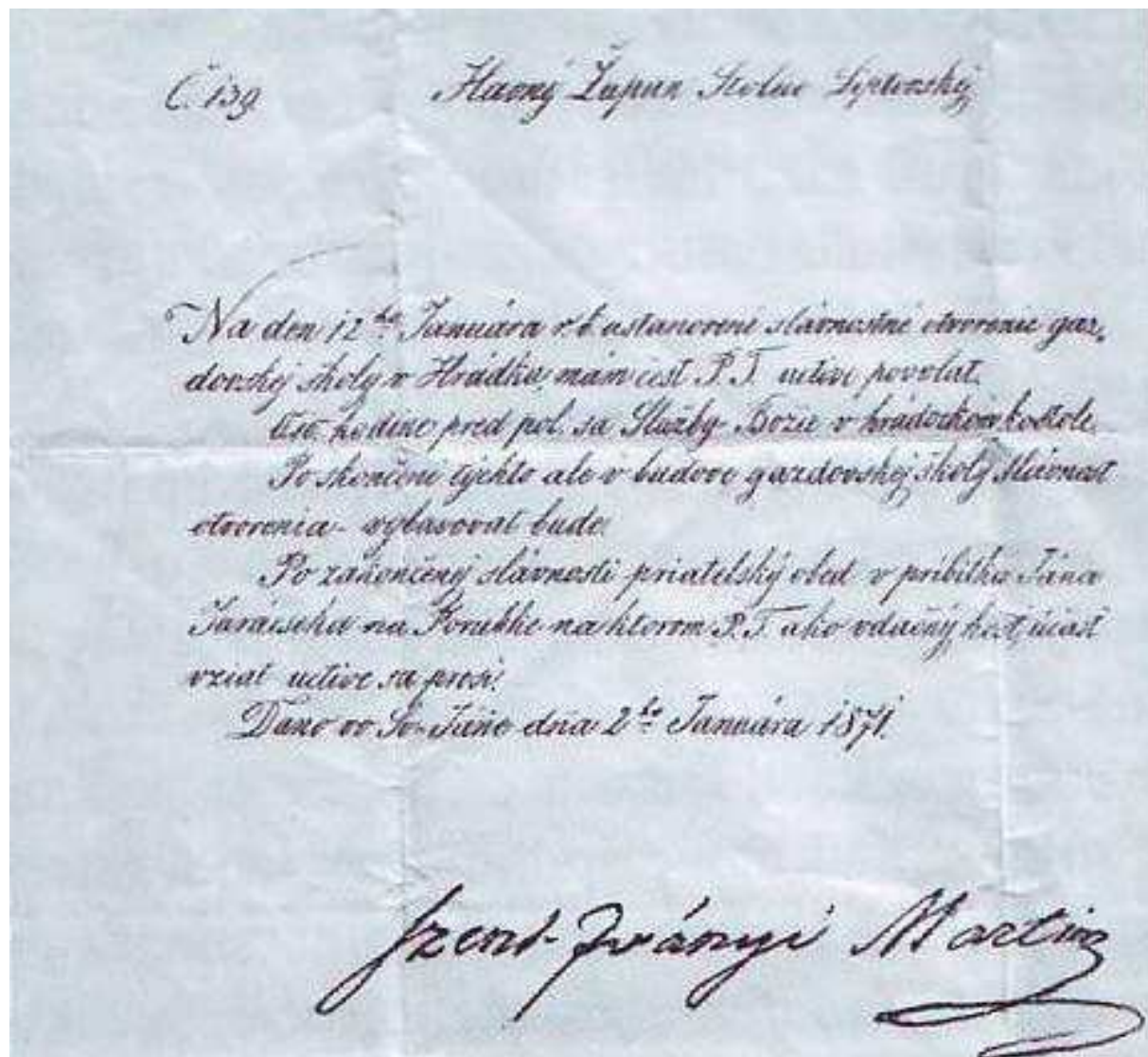

Pamätná tabuľa na budove prvej slovenskej poľnohospodárskej školy v Lipt. Hrádku

Budova školy na konci 19 stor.

POZVÁNKA NA OTVORENIE ŠKOLY V ROKU 1871

Či. 39 Hlavný Župan Stolice Liptovskej

Na deň 12.t.r. tohto roku ustanovené slávnostné otvorenie gazdovskej školy v Hrádku mám česť úctivo povolať. O 10 hodine pred poludním sa služby Božie v Hrádockom kostole. Po skončení týchto ale v budove gazdovskej školy slávnosť otvorenia vystavovať. Po zakončenej slávnosti priateľsky obed v príbytku Jána Tanécseku na Porúbke na ktorom P.T. ako vďačný host', účasť vziať úctive sa prosí

Dano vo Sv. Jáne dňa 2 t.r Januára 1871 Szentiványi Martin

Budova školy v 20 rokoch 20. stor.

1918 – 1945

HOSPODÁRSKE KURZY PRE ROĽNÍKOV A ZIMNÁ HOSPODÁRSKA ŠKOLA V LIPTOVSKOM HRÁDKU .

Zlepšenie v poľnohospodárskom školstve postupne nastalo až po vzniku Československej republiky. Prejavilo sa to aj v pokračovaní v prerušených tradíciách prvej poľnohospodárskej školy s vyučovacím jazykom slovenským.

V jej budove bola v roku 1886 zriadená maďarská dvojročná horárska škola a to až do roku 1918, kedy ju do československej štátnej správy prevzal v decembri 1918 Ing. Dr. Karol ŠIMAN. Až 19. mája 1919 vymenovalo Ministerstvo zemédelstva za riaditeľa školy Bohuslava PROHÁDZKU, bývalého riaditeľa hájnickej školy v Jemnici na Morave. Objekty školy boli v prevzaté v zanedbanom stave, takže pre opravy budov sa mohlo začať vyučovanie na dvojročnej horárskej škole len od 1. októbra 1919.

Pokračovaním činnosti prvej slovenskej poľnohospodárskej školy boli HOSPODÁRSKE KURZY pre roľníkov, ktoré pripravilo riaditeľstvo horárskej školy. V roku 1921 bola založená aj ODBORNÁ HOSPODÁRSKA ŠKOLA - zimná, na ktorej sa školský rok začínal 3. novembra a končil 30. apríla. Predpokladom pre prijatie bolo ukončenie ľudovej školy. Škola mala internát a za celkové zaopatrenie sa platilo mesačne 160 Kčs. Žiaci mali možnosť získať štipendium buď od ministerstva alebo od župy. Odborné predmety vyučoval Ján BLATNÝ a vyučovať pomáhali aj učitelia z horárskej školy. Prakticky výcvik sa vykonával na vzornom školskom majetku. Pre obidve

školy začalo riaditeľstvo používať súborný názov ŠTÁTNE ODBORNÉ ŠKOLY V LIPTOVSKOM HRÁDKU . Proti tomuto názvu sa ohradilo ministerstvo zemédelstva, pretože názov nebol oficiálne schválený a plne nevystihoval charakter poľnohospodárskych škôl. Nariadilo používať názov ŠTÁTNE ZEMĚDELSKÉ ŠKOLY.

Popri stálom fungovaní nižšej odbornej hospodárskej školy na pôde horárskej školy, organizovalo vedenie tejto školy aj pravidelné roľnícke kurzy a to pre roľníkov, pre vojakov prezenčnej služby a cez prázdniny aj pre učiteľov ľudových škôl hospodárskych.

Stav budovy prvej poľnohospodárskej školy v vyučovacím
jazykom slovenským v roku 1986
/ 100 rokov od jej zrušenia v dôsledku zosilneného maďarizačného tlaku /